

Forró Lajos

Balkane moj – Az én Balkánom 11.

Na zidovima naši tragovi*

Bosznia-Hercegovina népességének nemzetiségi megoszlása (%) (1921–1991)

Év	Népesség- szám	Muszlimán	Szerb, Horvát crnagorai	Egyéb
1921	1 890 440	30,9	43,5	21,5
1948	2 565 277	30,7	44,3	23,9
1961	3 277 948	25,7	42,9	21,7
1971	3 746 111	39,6	37,2	20,6
1981	4 124 008	39,5	32,0	18,4
1991	4 354 911	43,7	31,3	17,3

A táblázat Kocsis Károly Egy felrobbant etnikai mozaik esete című könyvéből származik.

Az első szabad választásokat Bosznia Hercegovinában 1990. november 18-án és december 2-án rendezték meg. A voksolás eredménye a nemzeti pártok elsöprő sikerét hozta. A kétkamarás parlament 240 mandátumából 86 helyet a Muzulmán Demokratikus Akciópárt (SDA), 70-et a Szerb Demokrata Párt (SDS), 45-öt pedig a Horvát Demokratikus Közösség (HDZ) szerzett meg. A nemzeti vonal sikere annak az összefogásnak az eredménye, miszerint az említett pártok félretéve ellentéteiket összefogtak a kommunista blokk ellen. Az alku eredményeképpen koalíciós kormány alakult. A köztársaság elnökévé Izetbegović-ot választották. A parlament elnöke a szerb Momčilo Krajišnik, a miniszterelnök pedig a horvát nemzetiségű Jure Pelivant lett.

Alija Izetbegović

(1925–) jogász, 1990-től Bosznia-Hercegovina elnöke. A széthullófélben lévő Jugoszlávia politikusai közül Izetbegović az egyetlen aki

soba nem volt tagja a kommunista pártnak. A második világháború után letartóztatták és három évre bebörtönözték, mert tagja volt egy elit nacionalista csoportnak, a Mladi Muslimaninak. Szabadulása után állandó megfigyelés alatt tartották. 1983-ban egy kirakatperben (puccskísérlet szervezéséért) tizennégy évi börtönbüntetésre ítélték. Öt év múlva azonban szabadon bocsátották, majd 1990-től ő lett a Demokratikus Akciópárt elnöke. Nem volt hajlandó elfogadni Bosznia kantonokra osztását – az országot csak egységesen tudta elképzelni – ezért maga is hozzájárult a konfliktus elfajulásához. El nem vitatható érdemei vannak viszont abban, hogy nem engedte, vagy megpróbálta megakadályozni Bosznia muzulmán lakta részeinek Szerbiába kebelezését.

Radovan Karadžić

(1945–) Pszichiáter, költő. 1992-től a boszniai „Szerb Köztársaság” elnöke, háborús bűnös (A Hágai Nemzetközi Bíróság 1994-es döntése alapján). Montenegróban született, csak tíz éves korában került Sarajevóba. A jelenkori szerb nacionalizmus legnagyobb képviselője Dobrica Ćosić hatására fordult a politika felé. 1993-ban szembefordul Milošević-tyel, és az ún. „minden vagy semmi” politikával a vereség felé sodorta a boszniai szerbeket.

A időlegesen összetákolts koalíció azonban nem lehetett hosszú életű. A nemzetiségek közötti nézeteltérések ekkora már olyan szakadékot emeltek a békés együttélés elé, ami áthatolhatatlannak bizonyult. A bosnyákok egy önálló állam létrehozásán fáradoztak, a szerbek viszont további létüket csak Jugoszlávián belül tudták elképzelni. A helyzetet bonyolította Milošević és Tudjman 1991 márciusában tartott kara-

* „A falakon a mi nyomaink” – Az AZRA zenekar Teško Vrijeme című zeneszámából.

na felosztásán. (Az osztozkodás természetesen hamar kiderült, és ez némiképp beárnyékolta a bosnyák horvát viszonyt.) A nagykoalíció sorsát mégis a szerbek pecsételték meg, amikor a Szerb Demokrata Párt hozzákezdett a kormány intézkedéseinek aláaknázásához. Előterjesztettek egy javaslatot, amely Bosznia megosztását célozta. Az ún. Belgrádi kezdeményezés azonban nem találkozott a többi nemzetiség támogatásával. Az ellentétek egyre inkább elmérgesedtek és 1991. október 14-én szerbek felrúgták a koalíciós megegyezést. A parlamentben tartott vita alkalmával Izetbegović szerint Karadžić kimondta a halálos ítéletet a muzulmánokra:

„Ugyanarra a pokolba vezető és szenvedésekkel kikövezett útra akarod ráterelni Bosznia-Hercegovinát, amelyen Szlovénia és Horvátország halad. Ne hidd azt, hogy nem vezeted Bosznia-Hercegovinát a pokolba, és azt se hidd, hogy nem vezeted a muzulmán népet a megsemmisülésbe, mert a muzulmánok nem képesek megvédeni magukat, ha háborúra kerül a sor. Hogyan leszel képes megakadályozni, hogy ne öljenek meg mindenkit Bosznia-Hercegovinában.”

A meglepett Izetbegović ezután a következőket mondta:

„Karadžić beszéde és magatartása megérte-tti, hogy mások miért nem akarnak ebben a Jugoszláviában maradni. Már senki sem akar olyan Jugoszláviát, mint amelyet Karadžić úr. Senki, kivéve talán a szerbeket. Ezt a Jugoszláviát és Karadžić magatartását egyszerűen nem tudják elviselni Jugoszlávia népei: a szlovének, a horvátok, a macedónok, az albánok, a magyarok, a muzulmánok. Nem tudja elviselni Európa sem, és nem tudja elviselni a világ sem.”

A bosnyák államfő megesküdtött, hogy népe elszántsággal védi meg magát és nem tűnik el a balkán térképéről. A szerbek ezután csoportosan elhagyták az üléstermet.

Mindez nem zavarta a horvátokat és a muzulmánokat, hogy 1991. október 16-án kinyilvánítsák a köztársaság szuverenitását. A szerbek számára ez elfogadhatatlan lépés volt és 1991. október 29-én kikiáltották az „Északkelet-Boszniai Autonóm Területet”.

A szerb ellenkezés ellenére 1992. február 29-én Boszniában népszavazást tartottak, melyen 64%-os részvétel mellett (a szerbek bojkottálták a választást) a szavazók 99%-a a függetlenségre szavazott. Ekkor mondta Milošević a később a szerbek körében sokat emlegetett mondatot, miszerint: *hiába nevezte ki Caligula lovát szenátorrá, az attól még nem lett szenátor. Attól, hogy Izetbegovićot elismerik, attól még nem lesz állama.*

Az időzített bomba 1992. március 1-jén robbant. Ezen a napon muzulmán fegyveresek Szarajevóban egy szerb lakodalomban lelőtték a vőlegény apját és több vendéget megsebesítettek. A szerbek természetesen még az éjszaka folyamán visszavágtak...

A fenyegető előjelek ellenére 1992. március 27-én Szarajevóban kikiáltották a független Bosznia-Hercegovinát. A rettegő főváros lakossága április 5-én háborúellenes tüntetést szervezett. A felvonuló tömeget nem kímélve a szerb mesterlövészek hat embert lőttek le, és jónéhányat megsebesítettek. Az állami rendőrség hiába tartóztatta le az orvlövészeket, Karadžić ezen a napon elhagyta Szarajevót.

1992. április 6-án az Európai Közösség elismerte a szuverén Bosznia Hercegovinát és ezzel kezdetét vette az egyik legkegyetlenebb és etnikai tisztogatásokkal tarkított háború a balkánon. Szarajevó központi része a muzulmán fegyveresek kezébe került a külváros és a várost körülvevő stratégiai magaslatokon pedig a szerbek rendezkedtek be. Milošević azonnal megkezdte a hadsereg átszervezését is: minden boszniai szerbet átcsoportosított Boszniába. Így pillanatok alatt Karadžić-nak 80000 jól kiképzett katonája lett. Emellett Milošević kérésére

megindultak Vojislav Šešelj és Arkan szabadcsapatai is a volt tagköztársaság felé. Az első megdöbbenő képsorok Bjelinából érkeztek, és ezek a videofilmekek döbbsentették rá a világot az etnikai tisztogatás tényére. A szerb csapatok 3 nap alatt elfoglalták a várost és azonnal letartóztatták a Muzulmán Párt helyi aktivistáit. Azokban a városokban ahol a szerbek éltek többségben gyorsan ment a hatalomátvétel, de Szerbia és a boszniai szerb tömb között számos muzulmán többségű település van. (pl. Zvornik) A stratégiai fontosságú települések megkapták a szerb csapatok ultimátumát. 1992. április 9-én megkezdődött Zvornik ostroma. Annak ellenére, hogy Milošević határozottan tagadta, hogy a hadműveletekben Jugoszlávia is részt vesz, a várost Szerbiából is lőtték. Bizonyításképpen olvassuk el a helyszínen szemtanúként tartózkodó José María Mendiluce (az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának jugoszláviai főtisztviselője) vallomása:

„Amikor a hírhoz értem (a Drína fölött, amely Szerbiát választja el Boszniától – F. L.) meghallottam a tüzérségi tüzet. Élénk mozgolódás látszott a szerbiai oldalon. Közel egy kilométerre a hídtól milicisták és a JNH katonái sorakoztak a folyó partján. Az egész térség katonákkal volt tele. Ragaszkodtam ahhoz, hogy átkelhessek a hídon. Engedélyezték, de

csak a saját felelősségemre. Átértem a boszniai oldalra. Elsőpró erejű volt a tüzérségi tűz, amely a Drina szerbiai oldaláról érkezett. A szerb ágyúknak még a torkolattüzét is láttam. Két óra hosszat tartóztatattak fel. Ráeszméltem, hogy komoly veszélyben vagyok. Láttam a holttestekkel megrakott teherautókat. Láttam, hogy a milicisták nők, gyerekek és öregek holttesteit hozzák ki a házakból és dobálják fel a teherautók platójára. Legalább négy vagy öt hullákkal teli teherautót láttam. Az emberek eltűntek, az utcák kihaltak voltak. A támadás véget ért. A katonák fosztogattak, és megtisztították a várost a mézszárlás nyomaitól. Biztos voltam benne, hogy engem is megölnek.”

A világ megdöbbenve figyelte az eseményeket és Lord Carrington új béketervet ajánlott fel: osszák Boszniát etnikai tartományokra. A kantonizált módszert azonban Izetbegović elutasította...

Felhasznált irodalom

- ☐ Silber, Laura–Little, Allan: *Jugoszlávia halála.*
- ☐ Kocsis Károly: *Azy felrobbant etnikai mozaik esete.*
- ☐ Pándi Lajos: *A Kelet-Európai diktatúrák bukása.*
- ☐ Juhász József: *A délszláv háborúk rövid története (1991–1995).*

1. ábra ALIJA IZETBEGOVIĆ, BOSZNIA-HERCEGOVINA ELNÖKE

2. ábra A SZERB SZADACSAKAPATOK A LAKOSSÁGOT BANTALMAZZÁK BJELINÁBAN

3. ábra AZ ETNIKAI TISZTOGATÁS KEZDETE

4. ábra SZERB ÖNKÉNTESÉK FOGLYOKAT SZÁLLÍTANAK

5. ábra SZARAJEVÓ, 1992

6. ábra SZERB ASSZONY AZ ELESETT FIA SÍRJÁNÁL

7. ábra MUZULMÁN ASSZONY
AZ ELESETT FIA SÍRJÁNÁL

8. ábra SZARAJEVÓ, 1993

9. ábra SZÜKSÉGHÓRHÁZ AZ OSTRÓMLOTT
SZARAJEVÓBAN

10. ábra ARKAN KATONÁI EGY FIATAL
MUZULMÁN FÉRFIT BÁNTALMAZNAK
BÁNTALMAZNAK BJELINÁBAN, 1992-BEN

